

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

فقه تروہی

مسائل نوید در حج و عمرہ

متأثر از توسعه

نویسنده:

مہدی ساجدی

فهرست

۱۱.....	دیباچه.....
۱۳.....	مقدمه.....

فصل اول: مفاهیم و کلیات

۱۵.....	گفتار اول: مفاهیم.....
۱۵.....	حج.....
۱۶.....	عمره.....
۱۷.....	مکه.....
۱۹.....	مسجدالحرام.....
۲۰.....	کعبه.....
۲۲.....	طواف.....
۲۲.....	شوط.....
۲۳.....	مطاف.....
۲۳.....	مقام ابراهیم <small>عليه السلام</small>
۲۴.....	حجر اسماعیل <small>عليه السلام</small>
۲۵.....	مسعا.....
۲۷.....	مشاعر حج.....
۲۹.....	رمی.....
۲۹.....	جمره.....

۳۰	تقصیر
۳۱	مستحدث
۳۱	توسعه
۳۲	عُرف
۳۳	سیره عقلا
۳۴	گفتار دوم: کلیات
۳۴	موضوع‌شناسی در احکام شرعی و نقش آن در استنباط احکام
۳۴	۱. اهمیت شناخت موضوع در استنباط
۳۵	۲. اقسام موضوع
۳۶	۳. تشخیص موضوع، وظیفه مجتهد یا مقلد
۳۹	اعتبار و کارایی عرف
۴۰	۱. اعتبار عرف
۴۲	۲. کارایی عرف
۴۲	الف) تفسیر مفاهیم مفردات و هیأت‌ها
۴۲	ب) برداشت از مجموعه دلیل یا ادله
۴۳	ج) تطبیق مفاهیم عرفی بر مصادیق
۴۶	د) عرصه ادله و اسناد

فصل دوم: مسائل نوپدید متأثر از توسعه در مکه مکرمه

۴۷	گفتار اول: احکام مترتب بر توسعه فیزیکی مکه مکرمه
۴۷	خروج از مکه بعد از عمره تمتع و قبل از انجام حج
۴۹	۱. اقوال فقها
۵۰	۲. مستند اقوال
۵۵	۳. نقد و بررسی و بیان رأی مختار
۶۴	نتیجه بحث
۶۵	تأثیر خروج از مکه قبل از انجام دادن حج بر عمره تمتع
۶۶	۱. اقوال فقها
۶۶	۲. مستند اقوال

۶۹	۳. نقد و بررسی و بیان قول مختار.....
۷۱	۴. مقتضای اصل عملی در مسئله.....
۷۱	نتیجه بحث.....
۷۲	تردد در مکه کنونی با ماشین مسقف و از تونل‌ها در حال احرام.....
۷۳	۱. اقوال فقها.....
۷۴	۲. مستند اقوال.....
۸۷	۳. نقد و بررسی و بیان رأی مختار.....
۹۱	نتیجه بحث.....
۹۲	گفتار دوم: احکام مترتب بر توسعه علمی و فناورانه.....
۹۳	نگاه به تصویر انعکاس یافته در صفحه نمایشگر تلفن همراه.....
۹۳	۱. اقوال فقها.....
۹۴	۲. موضوع‌شناسی.....
۹۸	۳. نقد و بررسی و بیان رأی مختار.....
۱۰۰	نتیجه بحث.....
۱۰۱	ارتباط تصویری با همسر از طریق تلفن همراه در حال احرام.....
۱۰۱	۱. اقوال فقها.....
۱۰۲	۲. مستند اقوال.....
۱۰۳	۳. نقد و بررسی و بیان رأی مختار.....
۱۱۲	نتیجه بحث.....
۱۱۳	استفاده از شوینده‌های خوشبو در حال احرام.....
۱۱۴	۱. مفاهیم اساسی.....
۱۱۴	الف) طیب.....
۱۱۵	ب) اِسانس (عطرمايه).....
۱۱۵	۲. اقوال فقها در ارتباط با استعمال حرام طیب.....
۱۱۵	الف) خوشبو کردن بدن و لباس.....
۱۱۶	ب) استفاده مُحرم از غذای خوشبو.....
۱۱۶	ج) بوییدن گل‌های معطر در حال احرام.....
۱۱۶	د) بوییدن میوه‌ها.....

۱۱۷.....	هـ) كفاره استفاده از طيب.....
۱۱۷.....	و) نظرات فقيهان معاصر در رابطه با استفاده از شوينده‌های معطر.....
۱۱۷.....	۳. مستند اقوال.....
	الف) روايات دال بر حرمت استفاده مُحرم از خوشبوکننده بدن، لباس و غذا و لزوم پرهيز از بوی آن.....
۱۱۸.....	ب) روايات دال بر جواز استفاده مُحرم، از هر ماده‌ای که برای خوشبو کردن استفاده نمی‌شود.....
۱۲۵.....	ج) روايات دال بر جواز بوييدن گل‌ها و خوردن میوه‌ها برای مُحرم.....
۱۲۷.....	۴. نقد و بررسی و بیان رأی مختار.....
۱۲۸.....	نتیجه بحث.....
۱۳۱.....	

فصل سوم: مسائل نوپدید متأثر از توسعه در مسجدالحرام

۱۳۳.....	گفتار اول: توسعه مطاف در مسجدالحرام.....
۱۳۳.....	حد مطاف.....
۱۳۴.....	۱. اقوال فقها.....
۱۳۵.....	۲. مستند اقوال.....
۱۳۵.....	الف) ادله قائلین لزوم انجام طواف بین کعبه و مقام.....
۱۳۸.....	ب) دليل قائلین به عدم حد خاص برای طواف.....
۱۳۸.....	۳. نقد و بررسی و بیان رأی مختار.....
۱۴۵.....	۴. مقتضای اصل عملی در مسئله.....
۱۴۵.....	نتیجه بحث.....
۱۴۶.....	طواف از طبقات فوقانی.....
۱۴۷.....	۱. اقوال فقها.....
۱۴۸.....	۲. مستند اقوال.....
۱۴۸.....	الف) روايات بيان کننده حد طواف.....
۱۴۹.....	ب) روايات بيان کننده حکم تغيير در ابعاد کعبه.....
۱۵۰.....	۳. نقد و بررسی و بیان رأی مختار.....
۱۵۶.....	نتیجه بحث.....

۱۵۸.....	گفتار دوم: توسعه مسعا.....
۱۶۰.....	تاریخچه تغییر و توسعه در مسعا.....
۱۶۲.....	محدوده سعی.....
۱۶۲.....	۱. اقوال فقها.....
۱۶۲.....	الف) سعی در مسعای جدید.....
۱۶۲.....	ب) سعی در طبقات فوقانی.....
۱۶۳.....	۲. مستند اقوال.....
۱۶۳.....	الف) ادله قائلین به صحت و اجزای سعی در مسعای جدید و در طبقات فوقانی.....
۱۶۵.....	ب) ادله قائلین به عدم اجزای سعی در مسعای جدید.....
۱۶۶.....	ج) ادله قائلین به اجزای سعی در طبقات فوقانی مسعا.....
۱۶۷.....	د) ادله قائلین به عدم اجزای سعی در طبقات فوقانی مسعا.....
۱۶۷.....	۳. نقد و بررسی و بیان رأی مختار.....
۱۶۸.....	الف) توسعه عرضی مسعا.....
۱۶۹.....	ب) توسعه ارتفاعی مسعا.....
۱۷۰.....	نتیجه بحث.....
۱۷۰.....	گفتار سوم: توسعه شبستان‌های مسجدالحرام.....
۱۷۱.....	ترتیب احکام مسجدالحرام بر قسمت‌های توسعه‌یافته.....
۱۷۱.....	۱. اقوال فقها.....
۱۷۳.....	۲. نقد و بررسی و بیان رأی مختار.....
۱۷۴.....	نتیجه بحث.....

فصل چهارم: مسائل نوپدید متأثر از توسعه در مشاعر حج

۱۷۵.....	گفتار اول: توسعه مشاعر.....
۱۷۶.....	توسعه در محدوده مشعر.....
۱۷۶.....	۱. محدوده سرزمین مشعرالحرام.....
۱۷۸.....	۲. حکم توسعه عرضی مشعرالحرام.....
۱۷۹.....	توسعه در محدوده سرزمین منا.....
۱۷۹.....	۱. محدوده سرزمین منا.....

- ۱۸۰..... ۲. حکم توسعه عرضی منا
- ۱۸۳..... ۳. حکم توسعه ارتفاعی منا
- ۱۸۴..... الف) نوع اراضی منطقه منا
- ۱۸۵..... ب) نقد و بررسی و بیان رأی مختار
- ۱۸۶..... نتیجه بحث
- ۱۸۷..... ۴. حکم توسعه زمانی در سرزمین منا
- ۱۸۷..... حکم انجام تقصیر و انجام اعمال مکه پس از رمی شبانه جمره عقبه توسط بانوان
- ۱۸۸..... الف) اقوال فقها
- ۱۸۸..... ب) مستند اقوال
- ۱۸۸..... یک- ادله قائلین به عدم جواز
- ۱۹۲..... دو- ادله قائلین به جواز
- ۲۰۲..... نتیجه بحث
- ۲۰۳..... گفتار دوم: توسعه جمرات
- ۲۰۴..... تاریخچه رمی و جمره
- ۲۰۷..... جمره در روایات رمی
- ۲۱۱..... جمره در کلام فقیهان امامیه
- ۲۱۳..... نقد و بررسی و بیان رأی مختار
- ۲۱۶..... نتیجه بحث
- ۲۱۸..... نتایج پژوهش
- ۲۲۷..... فهرست منابع

دیباچه

حج یکی از اثرگذارترین واجبات دینی در زندگی مسلمانان، و نمادی از وحدت و همدلی آنهاست. هر ساله جمعیتی میلیونی از سراسر عالم برای انجام حج به سرزمین نزول وحی می‌آیند و با یکی از مشکلات بزرگ ادای مناسک حج، یعنی ازدحام جمعیت، مواجه می‌شوند. این مشکل موجب شده مکه و مشاعر حج توسعه یافته و از این رو فقیهان با سؤالاتی متأثر از توسعه مزبور مواجه می‌شوند.

در کتاب حاضر، که اثر محقق ارجمند جناب حجة الاسلام والمسلمین دکتر مهدی ساجدی است، حکم فقهی مسائل نوپدید متأثر از توسعه در مکه مکرمه، مسجدالحرام و مشاعر حج شناسایی و تبیین شده است.

در این کتاب تلاش شده است تا با تحلیل ادله روایی و تاریخی، موضوع شناسایی صورت گرفته و احکام مسائل نوپدید متأثر از توسعه در اماکن فوق و ملاک ترتب احکام، روشن شود.

گروه فقه و حقوق پژوهشکده حج و زیارت، ضمن تشکر از نویسندگان محترم و ارزیابان ارجمند اثر، آقایان حجة الاسلام والمسلمین مظاهری و حجة الاسلام والمسلمین عدلیبی با هدف نشر آثار پژوهشی در حیطه فقه حج، به نشر این اثر پژوهشی اقدام کرده است. امید است با تقدیم این اثر به جوامع علمی حوزوی و دانشگاهی، گامی در راستای نشر آثار فاخر پژوهشی - فقهی برداشته، و زمینه‌ای برای

پژوهش‌های بعدی فراهم شود. با آرزوی توفیق بیشتر برای نویسنده محترم، از خداوند متعال خواستاریم همه ما را بیش از پیش در راه خدمت به فقه اهل بیت عصمت و طهارت علیهم‌السلام و تعمیق و گسترش آن یاری رساند.

گروه فقه و حقوق

پژوهشکده حج و زیارت

مقدمه

در شریعت اسلامی حج از زمره عباداتی است که واجبات و محرمات زیادی را در خود دارد و وضع احکام مختلف در این فریضه سبب شده تا زمینه تربیت دینی حاجیان فراهم و حسن بندگی در آنان بارور شود.

امروزه مراسم باشکوه حج با خیل عظیمی از حجاج برگزار می‌شود که پدیده ازدحام جمعیت، توسعه فیزیکی و فن آورانیه را در شهر مقدس مکه و مشاعر حج ناگزیر ساخته است. از طرف دیگر این توسعه، مسائل نوپدیدی را به وجود آورده که لازم است در خصوص احکام مترتب بر این گونه مسائل و شناخت ملاک‌های ترتب احکام شرعی بر آنها گفت‌وگو شود؛ مثلاً توسعه شهر مقدس مکه سبب شد تا از حکم «خروج از قسمت‌های توسعه یافته این شهر پس از عمره تمتع» یا «عبور از جاده کمربندی یا منطقه منا از طریق تونل بعد از عمره تمتع»، سخن به میان آید.

همچنین حکم استفاده از ماشین‌های مسقف برای مردان مُحرم، استفاده از تلفن همراه برای گرفتن عکس سلفی در حال احرام، ورود بدون طهارت در شبستان‌های جدید مسجدالحرام، طواف و سعی از طبقات فوقانی مسجدالحرام و مسعا، رمی از طبقات فوقانی و به سمت جمرات با شمایل جدید و... از مسائل نوپدیدی هستند که فقیه را ملزم می‌کند تا جهت کشف حکم شرعی مترتب بر آنها، علاوه بر مراجعه به آیات و روایات، موضوع‌شناسی را نیز در دستور کار خود قرار دهد.

هدف از نگارش این مجموعه، بررسی موضوعی و حکمی مسائل نوپدیدی است که در اثر توسعه مزبور پدیدار شده است.

کتاب پیش رو از چهار فصل تشکیل شده است:

فصل اول در دو گفتار به بررسی مفاهیم کاربردی و کلیات مورد نیاز در این پژوهش پرداخته است؛ مفاهیم کاربردی مانند حج، عمره، طواف، مطاف، شوط، مسعا، مشاعر حج، جمرات، عرف، بنای عقلا، نوپدید و... . همچنین در بحث از کلیات، انواع موضوعات و کسی که عهده‌دار شناخت موضوع است و نیز اعتبار عرف و کارایی آن بررسی شده است.

فصل دوم درباره احکام شرعی مسائل نوپدیدی است که به دلیل توسعه شهر مقدس مکه موضوعیت پیدا کرده و مباحث مرتبط با آن در دو گفتار صورت گرفته است: گفتار اول به احکام مترتب بر توسعه فیزیکی شهر مکه اختصاص یافته است؛ مانند حکم خروج از مکه پس از ادای عمره تمتع و تعیین محدوده توسعه یافته کنونی آن، تبیین حکم عمره تمتع در صورت خروج از مکه، حکم استفاده از ماشین‌های مسقف در مکه برای مردان مُحرم و عبور از تونل‌های این شهر در حال احرام و... . گفتار دوم درباره احکام مترتب بر توسعه دانش و فناوری شهر مکه است؛ مانند بحث از عکس سلفی و تماس تصویری با همسر در حال احرام و همچنین استفاده از مواد شوینده و بهداشتی معطر برای مُحرم.

در فصل سوم، در سه گفتار، احکام مربوط به مسائل نوپدید متأثر از توسعه در مسجدالحرام بررسی شده است: در گفتار اول حکم طواف در طبقات فوقانی مسجد، در گفتار دوم حکم سعی در مسعای جدید و طبقات فوقانی و در گفتار سوم حکم مترتب بر توسعه شبستان‌های مسجدالحرام و اکاوی شده است.

فصل چهارم درباره احکام مترتب بر توسعه مشاعر حج است. در این فصل ضمن دو گفتار، حکم توسعه عرضی و ارتفاعی سرزمین مشعرالحرام و منا و توسعه زمانی منا و نیز حکم رمی جمرات در شمایل جدید و در طبقات فوقانی بررسی شده است. در پایان نیز نتایج حاصل از این پژوهش به طور خلاصه منعکس، و جمع‌بندی نهایی آن ارائه شده است.